

ZASTUPANJE PREDUZETNIKA U PARNIČNOM POSTUPKU

REZIME: Pravni položaj preduzetnika i zastupanje preduzetnika u njegovoj poslovnoj delatnosti regulisao je novi Zakon o privrednim društvima (2011), dok je novi Zakon o parničnom postupku (2011) uredio zastupanje preduzetnika u parničnom postupku. Zakonodavac je u nastojanju da obezbedi monopol advokature u zastupanju, ograničio postulacionu sposobnost preduzetnika u parničnom postupku i, pored obaveznog advokatskog zastupanja u postupku po vanrednim pravnim lekovima, predvideo da parnični punomoćnik u prvostepenom i drugostepenom postupku mora da bude advokat, i istovremeno, predvideo i određena odstupanja od tog pravila, kao i neka nova rešenja u pogledu zakonskih zastupnika preduzetnika u parnici. U radu se izlažu nova zakonska rešenja koja se odnose na zastupanje preduzetnika u parničnom postupku i ukazuje na njihove nedostatke.

Ključne reči: preduzetnik, parnični postupak, zastupnici, punomoćnici.

1. Novi Zakon o privrednim društvima,¹ iz maja 2011. godine, koji je počeo da se primenjuje 1.2.2012. godine,² uredio je, u određenoj meri, i pravni položaj preduzetnika (čl. 1. ZOPD),³ iako preduzetnik nema formu privrednog društva, i stavio van snage Zakon o privatnim preduzetnicima. Prema odredbama ZOPD, preduzetnik, kao privredni subjekt, predstavlja oblik individu-

* Redovni profesor Pravni fakultet Univerziteta u Nišu, E-mail: gordana_stankovic@yahoo.com

¹ Zakon o privrednim društvima, *Sl. glasnik RS* br. 36/11 – u daljem tekstu ZOPD.

² Zakonodavac je odložio primenu određenih odredaba ovog zakona i pojedinih odredaba Zakona o privatnim preduzetnicima, tako da odredbe o ortačkim radnjama prestaju da važe 1. januara 2013. g.

³ Odredbe o pravnom položaju preduzetnika situirane su u drugoj glavi ZOPD (čl. 83–92).

alnog organizovanja privredne delatnosti registrovane u skladu propisima o registraciji privrednih subjekata. Preduzetnik je poslovno sposobno fizičko lice koje obavlja registrovanu privrednu delatnost radi ostvarivanja prihoda.¹ Jedan preduzetnik može obavljati privrednu delatnost u više individualno organizovanih oblika poslovanja. Preduzetnik, osim toga, može biti i fizičko lice koje obavlja delatnost slobodne profesije, uređenu posebnim propisima kojima je propisano da se to fizičko lice smatra preduzetnikom, i koje je upisano u poseban registar. Dva ili više preduzetnika mogu zajednički obavljati svoju delatnost određene slobodne profesije.

Preduzetnik ne može biti pravno lice. Uobičajeno je da se organizacioni oblik u kome preduzetnik obavlja privrednu delatnost zove radnja, bez obzira da li je to radionica, servis, biro, kancelarija, ordinacija, apoteka, agencija, pansion i sl. Poslovi koje preduzetnik obavlja su poslovi preduzetnika. Preduzetnik upravlja radnjom, predstavlja radnju i zastupa radnju. Prava i obaveze koje su nastale kao rezultat obavljanja registrovane privredne delatnosti stiće preduzetnik kao osnivač konkretne radnje u okviru koje obavlja svoju delatnost.

Preduzetnik nije uvek u poziciji da sam obavi sve pravne poslove i da preduzme sve pravne radnje, posebno ako svoju delatnost treba da obavlja u više izdvojenih mesta. Zbog toga on ima potrebu za zastupanjem. Prema odredbama ZOPD, preduzetnika u vršenju njegove redovne poslovne delatnosti mogu da zastupaju poslovođa, prokurista i punomoćnik po zaposlenju.

2. Preduzetnik može poslovođenje radnjom da poveri poslovno sposobnom fizičkom licu – poslovođi, koji treba da ispunjava određene uslove. Poslovođa koji radi kod preduzetnika mora da bude u radnom odnosu kod nje-ga.² Preduzetnik može da poveri poslovođenje poslovođi samo ovlašćenjem u pisanoj formi. Ovo ovlašćenje o poslovođenju može biti opšte ili ograničeno na jedno ili više izdvojenih mesta obavljanja preduzetnikove delatnosti. Prema odredbama ZOPD, poslovođa kome je povereno poslovođenje mora da bude registrovan u registru privrednih subjekata.

Poslovođa koji je zaposlen kod preduzetnika u domenu poslovođenja ima svojstvo zastupnika po zakonu jer ga je preduzetnik postavio na osnovu zakona i ovlastio ga u pisanoj formi da obavlja poslove u domenu poslovođenja. Poslovođa nije zakonski zastupnik preduzetnika jer je, s jedne strane, preduzetnik poslovno sposobno fizičko lice. Ovlašćenje za zastupanje preduzetnika u domenu poslovođenja zaposleni poslovođa izvodi iz postavljenja za

¹ Videti odredbu čl. 82 ZOPD.

² Poslovođa ne može biti lice koje kod preduzetnika obavlja privremene ili povremene poslove, da bude lice angažovano po ugovoru o delu ili po ugovoru o dopunskom radu.

poslovođu prilikom zasnivanja radnog odnosa na poslovima poslovođe i pisanog ovlašćenja kojim mu je povereno poslovođenje. S druge strane, zakonski zastupnici su određeni, kad su u pitanju poslovno nesposobna lica, samim zakonom ili odlukom nadležnog organa.

Ovlašćenje za zastupanje u domenu poslovođenja kojim je preduzetnik, u skladu sa zakonom, ovlastio poslovođu na zastupanje predstavlja tip poslovnog punomoćja. Poslovnim punomoćjem preduzetnik ovlašćuje poslovođu da obavlja uobičajene poslove u vršenju poslovne delatnosti preduzetnika.³

Ukoliko preduzetnik sam radi i nema zaposlenog poslovođu, on može izuzetno, iz opravdanih razloga, da opšte poslovođenje u sedištu poveri članu svog porodičnog domaćinstva iako on nije u radnom odnosu kod njega, niti je dužan da ga u tom slučaju zaposli. Član porodičnog domaćinstva kome je preduzetnik poverio da privremeno obavlja poslove umesto njega, u njegovo ime i za njegov račun, predstavlja njegovog privremenog punomoćnika, punomoćnika na određeno vreme, koji ovu funkciju obavlja dok traju opravdani razlozi koji sprečavaju preduzetnika da obavlja sam svoju delatnost (npr. bolest, godišnji odmor, kraće odsustvo i sl.).

3. Poseban vid ovlašćenja za zastupanje preduzetnika predstavlja prokura. Prokura je, kao što je poznato, poslovno punomoćje kojim preduzetnik ovlašćuje jedno ili više lica da u njegovo ime i za njegov račun zaključuju pravne poslove i preduzimaju druge pravne radnje koje su u vezi sa delatnošću samog preduzetnika.⁴ Odredbama ZOPD predviđeno je da preduzetnik izdaje prokuru lično i da ovlašćenje za izdavanje prokure ne može preneti na drugo lice.

4. Preduzetnika u njegovoj poslovnoj delatnosti mogu zastupati i punomoćnici po zaposlenju kad se radi o ugovornim odnosima iz sfere preduzetničke delatnosti. ZOPD je predvideo i, za razliku od dosadašnjih propisa⁵, prvi put uredio kategoriju punomoćnika po zaposlenju iako je ova vrsta zastupnika česta u praksi. Punomoćnici po zaposlenju su lica koja su u radnom odnosu sa preduzetnikom i koja obavljaju poslove koji predstavljaju zaključivanje i ispunjavanje određenih ugovora (npr. prodavac u prodavnici, portir, kelner, kondukter, i sl.). Preduzetnik ne daje nikakvo punomoćje punomoćniku po zaposlenju, niti se podaci o njegovoj ličnosti upisuju u registar. Obim ovlašćenja ovog zastupnika određen je, najčešće, poslovnim običajima.

³ Videti: Mićović, M., (2010). Privredno pravo, Kragujevac, str. 47.

⁴ Odredbom čl. 38 ZOPD predviđen je krug poslova koje prokurista ne može da preduzima bez posebnog ovlašćenja.

⁵ Vidi više Dukić Mijatović, M., (2011). Korporativno upravljanje i kompanijsko pravo Republike Srbije, *Pravo – teorija i praksa*, 28, (1–2). str. 15–23.

5. Ukoliko povodom preduzetnikove delatnosti dođe do spora, stranka u parničnom postupku je preduzetnik koji je osnovao i registrovao radnju. Radnja nema svojstvo pravnog lica i ona ne može biti stranka u postupku, bez obzira što je spor nastao u pravnom odnosu povodom privredne delatnosti koja se obavlja u radnji. Stranka u postupku može biti samo preduzetnik koji je osnivač radnje, bilo u ulozi tužioca, bilo u ulozi tuženog.

Preduzetnik, kao stranka u postupku, može sam, lično i neposredno da preduzima parnične radnje, a može da angažuje i punomoćnika. U skladu sa principom slobodnog zastupništva, preduzetnik, kao stranka u postupku, može izabrati i angažovati punomoćnika, kao voljnog zastupnika, da ga u određenoj parnici zastupa pred sudom. Zastupanje u parnici sastoji se u preduzimanju parničnih radnji u ime i za račun preduzetnika. Preduzetnik može da angažuje punomoćnika da bi, s jedne strane, iskoristio posebne kvalifikacije, stručnost i sposobnost zastupnika za radnje u postupku, a s druge strane, da bi smanjio sopstveno neposredno angažovanje u parnici i tako uštedeo vreme koje mu je neophodno za obavljanje njegove delatnosti.

6. Narodna skupština Republike Srbije usvojila je septembra 2011. godine novi Zakon o parničnom postupku.⁶ Ovaj zakon, koji je donet po hitnom postupku,⁷ prema odredbi čl. 508 ZPP, stupio je na snagu 1. februara 2012. godine. Novi ZPP doneo je i neka nova rešenja u pogledu zastupanja u parnici koja se razlikuje od rešenja koja je u tom pogledu predviđao prethodni procesni zakon.⁸

Novi ZPP je preduzetniku, kao fizičkom licu, koje je poslovno i parnično sposobno, priznao postulacionu sposobnost koju je, istovremeno, u određenoj meri ograničio. Prema odredbama ZPP, preduzetnik ima postulacionu sposobnost samo u prvostepenom i drugostepenom postupku jer je u postupku po vanrednim pravnim lekovima zakonom predviđeno obavezno advokatsko zastupanje, osim ako je sama stranka advokat.

7. Odredbe o punomoćnicima radikalno su izmenjene u novom ZPP (2011). Prema odredbama ZPP, parnični punomoćnik preduzetnika, kao fizičkog lica, može biti samo advokat (čl. 85). Preduzetnika ne mogu, kao njegovi voljni zastupnici, zastupati ni njegovi srodnici, ni lica koja su kod njega zaposlena, bez obzira na njihove stručne kvalifikacije. Prema odredbama ZPP (2004), preduzetnik je mogao za svog parničnog punomoćnika da odredi bilo

⁶ Zakon o parničnom postupku, *Sl. glasnik RS*, br. 72/11 – u daljem tekstu ZPP (2011).

⁷ Donošenje ovog zakona po hitnom postupku, prema Obrazloženju Predloga zakona, predloženo je radi ispunjenja međunarodnih obaveza u cilju sticanja kandidature u procesu pridruživanja Evropskoj uniji.

⁸ Zakon o parničnom postupku, *Sl. glasnik RS* br. 125/04 i 111/09 – u daljem tekstu ZPP (2004).

koje poslovno sposobno fizičko lice, osim nadripisara. ZPP (2011) isključio je takvu mogućnost i uspostavio advokatski monopol na zastupanje u parničnom postupku.⁹

Novi ZPP isključio je u potpunosti i mogućnost da se u parnici pojavi supružnik, vanbračni partner, srodnik, član porodičnog domaćinstva ili zaposleni kod preduzetnika kao punomoćnik bez punomoćja – kao negotiorum gestor, u slučaju preduzetnikove izuzetne sprečenosti da iz opravdanih razloga dođe pred sud ukoliko je preduzetnik sam vodio konkretnu parnici i nije imao advokata kao punomoćnika, čak i kad je srodnik preduzetnikov privremeni punomoćnik u njegovoj poslovnoj delatnosti. Nesumnjivo je da će ovakvo zakonsko rešenje biti često povod ili za donošenje presude zbog propuštanja ili presude zbog izostanka, za fikciju o povlačenju tužbe zbog izostanka sa ročišta i za izjavljivanje predloga za vraćanje u pređašnje stanje da bi se otklonile posledice nastale prekluzije. U svakom slučaju to može da dovede do odugovlačenja postupka koje bi moglo da bude izbegnuto u ovakvim situacijama da zakonom nije uveden advokatski monopol u pogledu zastupanja fizičkih lica.¹⁰ Verovatno je da zakonodavac nije imao u vidu sve implikacije koje ovakvo zakonsko rešenje može da izazove.¹¹

8. Preduzetnika može, osim advokata, izuzetno da zastupa, kao parnični punomoćnik, i advokatski pripravnik koji je zaposlen kod određenog advokata. Ovaj izuzetak predviđen je u odredbi čl. 88. ZPP (2011). Punomoćnika

⁹ Pravila parnične procedure shodno se primenjuju u vanparničnom, izvršnom i stečajnom postupku, tako da domet pravila o advokatskom monopolu u zastupanju fizičkih lica nije ograničen samo na parnični postupak.

¹⁰ Radna verzija ZPP (2011), koja je bila predmet javne diskusije i koja je dostupna na sajtu Advokatske komore Srbije (<http://www.advokatska-komora.co.rs> pristup 1. avgusta 2011), znatno se razlikuje i od teksta Predloga koji je usvojila Vlada, i od teksta koji je usvojila Narodna skupština. U tekstu Radne verzije u pogledu punoćnika bila su zadržana rešenja iz ZPP (2004).

¹¹ Izuzetak od pravila da punomoćnik u parničnom postupku mora da bude advokat predviđen je zakonom jedino za pravna lica. Zakonodavac je izuzetno dopustio da korporacijski pravnici zastupaju privredna društva u prvostepenom i drugostepenom postupku. U postupku po vanrednim pravnim lekovima predviđeno je obavezno advokatsko zastupanje. Privredna društva, kao pravna lica, pored zastupnika po zakonu, mogu da zastupaju i punomoćnici koji mogu da budu ili advokati ili diplomirani pravnici sa položenim pravosudnim ispitom koji su stalno zaposleni u tom pravnom licu. Ukoliko je prokurista diplomirani pravnik u stalnom radnom odnosu u privrednom društvu i ima položen pravosudni ispit, on može samo na osnovu posebnog ovlašćenja da zastupa privredno društvo u parničnom postupku u prvostepenom i drugostepenom postupku. Prokurista koji ne ispunjava ove uslove ne može da zastupa privredno društvo ni u sudskom, ni u arbitražnom postupku. Punomoćnici privrednih društava u parničnom postupku ne mogu da budu lica koja su zaposlena na određeno vreme, bez obzira što imaju pravničke kvalifikacije i položen pravosudni ispit.

koji je advokat može da zamenjuje advokatski pripravnik koji je kod njega zaposlen samo ako je preduzetnik, kao stranka, u parnično punomoćje uneo supstitucionu klauzulu. Advokatski pripravnik u tom slučaju može da zastupa preduzetnika kao vlastodavca samo u prvostepenom postupku jer je zakonom u postupku po pravnim lekovima isključena takva mogućnost.

9. Izuzetak od pravila da preduzetnika u parnici mora da zastupa isključivo advokat predviđen je u odredbi čl. 271. st. 2, ZPP (2011) kojom je predviđen punomoćnik za pojedine parnične radnje koji nije advokat, bez obzira da li stranka sama preduzima parnične radnje ili je zastupa advokat.¹² Stranka koja ima primedbe na nalaz i mišljenje sudskog veštaka ima pravo da sama, po svom izboru, angažuje drugog stručnjaka ili drugog veštaka upisanog u registar veštaka kome će poveriti da sačini ili primedbe na postojeći nalaz i mišljenje sudskog veštaka (tzv. tehnički savetnik) ili da sačini nov nalaz i mišljenje i da ga ovlasti da bude njen punomoćnik za pojedine parnične radnje – da učestvuje na ročištu na kome se raspravlja o nalazu i mišljenju sudskog veštaka, i da u njeno ime raspravlja na ročištu o dokazu veštačenjem – da postavlja pitanja sudskom veštaku ali i da daje objašnjenja. Ovo zakonsko rešenje, po kome ekspert koga je angažovala stranka kao tehničkog savetnika istovremeno ima i ulogu njenog punomoćnika za pojedine parnične radnje (raspravljanje o izvedenim dokazima), s jedne strane, predstavlja odstupanje od pravila koje je ustanovio novi ZPP – da punomoćnik koji preduzima radnje u postupku može da bude samo advokat. S druge strane, zakonodavac je odstupio od još jednog pravila klasične parnične procedure – od pravila o slobodnom zastupništvu. Po novim pravilima, da bi ekspert (tehnički savetnik) koga je stranka angažovala u njeno ime učestvovao u raspravi i preduzimao radnje na ročištu na kome se raspravlja o primedbama na nalaz i mišljenje veštaka postavljanjem pitanja i davanjem objašnjenja, nije dovoljno da ga je stranka ovlastila da u njeno ime preduzima radnje u postupku već je potrebno da sud dozvoli tom licu da učestvuje u raspravi.¹³

10. Za razliku od parničnog punomoćnika, koji mora da bude advokat, a izuzetno i advokatski pripravnik, punomoćnik za prijem pismena to ne mora da bude. Prijem pismena za preduzetnika, kao adresata je određena parnična radnja koja je po svojoj pravnoj prirodi realni akt i za njeno preduzimanje nisu

¹² Detaljno o tome: Stanković, G., (2011). Zakon o parničnom postupku, Predgovor, Službeni glasnik, str. 113.

¹³ Ukoliko sud ne bi dozvolio da ekspert (tehnički savetnik) kao punomoćnik za pojedine radnje u postupku učestvuje u raspravi, to bi bio razlog za izjavljivanje žalbe jer je stranci uskraćeno pravo na izjašnjavanje i pravo na dokaz koji garantuje odredba člana 6 Evropske konvencije.

potrebne i neophodne posebne stručne kvalifikacije, niti je prijem pismena radnja preduzeta u domenu pružanja pravne pomoći.

Dostavljanje preduzetniku, kao fizičkom licu, vrši se, po pravilu, na adresu koja je označena u tužbi. To je, pre svega, adresa koja je upisana u registar, kao deo preduzetnikovog poslovnog imena.¹⁴ Dostavljanje pismena u parničnom postupku vrši se u skladu sa odredbama ZPP koji predviđa da se u ulozi punomoćnika za prijem pismena mogu da nađu i lica koja nisu advokati.

Preduzetnik je dužan da imenuje punomoćnika za prijem pismena posebnim punomoćjem u određenim situacijama. Punomoćnika za prijem pismena određuje sam preduzetnik koji se nalazi u inostranstvu, u tužbi ili u odgovoru na tužbu, ili sporazumno sa ostalim suparničarima ukoliko se, eventualno, nalazi u suparničarskoj zajednici, tako da punomoćnik za prijem pismena može da bude i jedan od suparničara.

Punomoćnici za prijem pismena koje određuje stranka u tužbi ili odgovoru na tužbu su nužni punomoćnici.¹⁵ ZPP nije izričito predvideo da oni treba da budu advokati. Ovi punomoćnici predstavljaju poseban slučaj obaveznog zastupanja. Zakonodavac je na poseban način sankcionisao propust stranke da postavi nužnog ili obaveznog punomoćnika za prijem pismena: tužiocu će tužba biti odbačena, a tuženom će biti postavljen zakonski zastupnik za prijem pismena.

11. Preduzetnik u parničnom postupku, pored parničnog punomoćnika, parničnog punomoćnika za pojedine parnične radnje i punomoćnika za prijem pismena, može da ima zakonskog zastupnika za prijem pismena, privremenog zakonskog zastupnika i besplatnog zakonskog zastupnika.

12. Ukoliko preduzetnik, koji ima sedište ili prebivalište ili boravište u inostranstvu, uz odgovor na tužbu ne priloži¹⁶ punomoćje kojim je odredio svog punomoćnika za prijem pismena, iako ga je sud u tom pogledu upozorio, sud je dužan da mu postavi zastupnika za prijem pismena i da ga o tome obavesti. U odredbi čl. 298. st. 4. zakonodavac je upotrebio pogrešan tehnički termin jer je prevideo da kod zastupanja postoji razlika u pogledu osnova za zastupanje: ukoliko je volja vlastodavca osnov za zastupanje radi se o puno-

¹⁴ Poslovno ime preduzetnika, prema odredbi čl. 86, st. 2 obavezno sadrži, pored imena i prezimena preduzetnika i njegove pretežne delatnosti, oznake „preduzetnik” ili „pr” i njegovo sedište i adresu.

¹⁵ Zakonodavac je predvideo ovakvo zakonsko rešenje u nastojanju da postigne efikasnost i ekspeditivnost u postupanju radi ostvarivanja principa o suđenju u razumnom roku.

¹⁶ Odredba čl. 298 st. 4 ZPP (2011) je neprofesionalno i nekorektno redigovana. U odredbi stoji da tuženi uz odgovor na tužbu treba da “dostavi” punomoćje uz odgovor na tužbu iako je dostavljanje sudska, a ne stranačka parnična radnja. Radi se o tome da je tuženi dužan da punomoćje, kao ispravu, priloži uz odgovor na tužbu.

moćniku, a ukoliko je osnov za zastupanje odluka suda, radi se o zakonskom zastupniku.

Zastupnik za prijem pismena koga je postavio sud ne mora da bude advokat. ZPP Republike Hrvatske, međutim, sadrži bolje zakonsko rešenje kad se radi o zastupnicima za prijem pismena. Prema odredbi čl. 146 st. 2 Zakona o parničnom postupku RH, zastupnik za prijem pismena postavlja se iz reda advokata ili javnih beležnika.

Preduzetnik u parnici, pored punomoćnika za prijem pismena, koga on sam određuje, može da ima i zakonske zastupnike za prijem pismena. Zastupnik za prijem pismena je zakonski zastupnik koji je određen ili odredbama ZPP ili odlukom suda.

Ako se preduzetnik ne zatekne u stanu, pismeno koje mu se dostavlja po pravilima o običnom dostavljanju, dostavljač treba da preda nekom od odraslih članova domaćinstva, a ako se dostavljanje vrši na radnom mestu, dostavljanje se može izvršiti predajom pismena licu koje je tu zaposleno. Lica koja primaju pismeno za preduzetnika, kao adresata, su njegovi zastupnici za prijem pismena koje je odredio sam zakonodavac. Ukoliko suparničari propuste da imenuju zajedničkog punomoćnika za prijem pismena ili stranka ili njen punomoćnik za prijem pismena promene adresu, a o tome ne obaveste sud, sud postavlja zastupnika za prijem pismena.

13. Privremenog zakonskog zastupnika postavlja sud tuženom preduzetniku ako se pokaže da bi redovan postupak oko postavljanja zakonskog zastupnika dugo trajao i da bi zbog toga mogle da nastanu štetne posledice za jednu ili za obe stranke.”ZPP predviđa odredbama člana 133 stav 3 da sud može postaviti privremenog zastupnika i pravnom licu, pod istim uslovima kao i fizičkom licu.”¹⁷ Privremeni zakonski zastupnik postavlja se tuženom preduzetniku iako je preduzetnik parnično sposobna stranka pod uslovima iz čl. 81, st. 1–3 ZPP.

Sud bi mogao, pre svega, da postavi privremenog zakonskog zastupnika tuženom preduzetniku ukoliko bi on u toku postupka izgubio parničnu sposobnost da bi se na taj način sprečilo odugovlačenje postupka do koga bi neminovno došlo kad organ starateljstva postavlja redovnog zakonskog zastupnika. Osim toga, parnično sposobnom preduzetniku se može postaviti privremeni zakonski zastupnik i u onim situacijama kad on nije u poziciji da u parnici štiti svoje interese. Privremeni zastupnik se može postaviti i preduzetniku koji nema punomoćnika i čije je sedište nepoznato (čl. 81, st. 2).

¹⁷ Dukić Mijatović, M., (2012). Međunarodno privatno pravo, Novi Sad, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe Univerzitet Privredna akademija, str. 57.

Zakonodavac je na taj način omogućio da se postupak sprovede efikasno i u situaciji kad se eventualno sedište koje je upisano u registar i faktičko sedište pravnog lica razlikuju, odnosno kad preduzetnik ne prijavi blagovremeno promenu svog sedišta koje se obavezno upisuje u odgovarajući registar.

Privremeni zakonski zastupnik koga sud postavlja tuženom preduzetniku može da bude isključivo advokat. Privremeni zakonski zastupnik određuje se sa spiska advokata koji sudu dostavlja nadležna advokatska komora.¹⁸ Prilikom postavljanja privremenog zastupnika, sud je dužan da poštuje redosled sa spiska advokata koji je dostavila nadležna advokatska komora.¹⁹ Na ovaj način omogućena je, s jedne strane, kvalitetna zaštita interesa tuženog jer se u ulozi privremenog zastupnika nalazi advokat koji će u ime i za račun stranke preduzimati parnične radnje. S druge strane, znatno je ubrzan postupak oko postavljanja privremenog zakonskog zastupnika. U sudu se već nalazi spisak advokata koji je poslala nadležna advokatska komora, te su tako i stvorene su pretpostavke za suđenje u razumnom roku i umanjena mogućnost za nastupanje eventualnih štetnih posledica po jednu ili po obe stranke.²⁰

14. Za razliku od ZPP (2004)²¹ i Radne verzije ZPP (2011), koji su predviđali besplatnog zakonskog zastupnika licu koje ima pravo na besplatno zastupanje, zakonodavac je u odredbi čl. 170 u procesni sistem uveo novu pravnu kategoriju zastupnika – „besplatnog punomoćnika.” Ovakav institut predstavlja raritet koji nije poznat u savremenim procesnim sistemima.²² „Besplatnog punomoćnika” imenuje i razrešava predsednik suda i on iz jednog upravnog akta, koji je doneo sud kao državni organ, a ne iz punomoćja, izvlači svoja

¹⁸ Sam spisak se, po izričitoj zakonskoj odredbi, objavljuje na internet stranici i oglasnoj tabli nadležne advokatske komore i suda.

¹⁹ Ovim novim zakonskim rešenjem delimično su otklonjeni problemi koji su postojali u praksi. Pojedine sudije su samo određene advokate stalno određivale za privremene zakonske zastupnike. Dužnost da se poštuje utvrđeni redosled treba da eliminiše takvu neprihvatljivu praksu. Međutim, ova odredba ne rešava problem neravnomernog angažovanja advokata u tom svojstvu u jednom sudu ili u sudovima koji imaju sedište u istom mestu, niti vodi računa o eventualnoj specijalizaciji advokata za određenu materiju. Pored toga, ova odredba ne nudi ni rešenja u pogledu eventualnog sukoba interesa između stranke i advokata, tako da potencijalno može da dovede do odugovlačenja postupka kad advokat ili stranaka ukažu na tu okolnost.

²⁰ Detaljno: Stanković, G., (2010). Građansko procesno pravo, prva sveska, Parnično procesno pravo, Niš, str. 188.

²¹ Stanković, G., op. cit. str. 190.

²² Razlika između zakonskog zastupnika i punomoćnika u svim pravnim sistemima je u osnovu ovlašćenja za zastupanje. Zakonski zastupnik ovlašćenje za zastupanje izvodi iz zakona, akta suda ili drugog nadležnog državnog organa (organa starateljstva), dok punomoćnik, kao voljni zastupnik, svoje ovlašćenje za zastupanje zasniva na punomoćju – na aktu koji potiče od vlastodavca.

ovlašćenja za zastupanje.²³ „Besplatni punomoćnik” se imenuje sa spiska koji sud dobija od advokatske komore i koji je objavljen na sajtu suda i Advokatske komore.²⁴ Protiv rešenja predsednika suda kojim se odlučuje o postavljanju²⁵ (i razrešenju) „besplatnog punomoćnika” nije dozvoljena žalba.²⁶ Preduzetnik kao stranka nema nikakav uticaj na izbor ličnosti „besplatnog punomoćnika” koji se imenuje po redosledu sa spiska advokata jer se u tom pogledu odstupa od načela slobodnog zastupanja koje uključuje i slobodan izbor advokata – preduzetniku je nametnuo lice koje će ga zastupati.

„Besplatni punomoćnik”, iako upotrebljeni termin na to asocira, nije voljni zastupnik (ni punomoćnik *sui generis*), bez obzira što se imenuje iz reda advokata i ima sva ovlašćenja koja imaju advokati, kao punomoćnici. U odnosu na „besplatnog punomoćnika” ne važe pravila o otkazu i opozivu punomoćja, koja važe u odnosu na voljne zastupnike – punomoćnike.²⁷ Postavljeni „besplatni punomoćnik,” postavljen aktom predsednika suda, ima pravo da zahteva da bude razrešen iz opravdanih razloga;²⁸ on ne može da otkáže punomoćje koje nema, a predlog za razrešenje besplatnog punomoćnika može da podnese i stranka, koja ne može da opozove punomoćje jer nije vlastodavac.²⁹

²³ Iz te okolnosti jasno je da se radi o posebnoj vrsti zakonskog zastupnika i da je upotrebljeni termin verovatno stručna omaška.

²⁴ Sa istog spiska imenuje se i privremeni zakonski zastupnik.

²⁵ Zakonom o advokaturi (2011) predviđena je dužnost advokata da pruža pravnu pomoć ako ga kao zastupnika u skladu sa zakonom postavi sud, osim ako postoje zakonski razlozi iz kojih može da odbije zastupanje i da zatraži razrešenje.

²⁶ Sud je dužan da odluči o pravu na „besplatnog punomoćnika” u roku od osam dana od dana podnošenja predloga odnosno u roku od osam dana od dostavljanja žalbe drugostepenom sudu. Ukoliko je stranka podnela predlog da joj se prizna pravo na besplatno zastupanje, rok za preduzimanje radnje od koje zavisi zaštita prava stranke teče od dana dostavljanja rešenja kojim je odlučeno o zahtevu stranke za besplatno zastupanje. Na ovaj način zaštićeno je pravo stranke na pravni lek, posebno u pogledu vanrednih pravnih lekova, jer joj je odredbama o obaveznom advokatskom zastupanju u postupku po vanrednim pravnim lekovima oduzeta postulaciona sposobnost.

²⁷ To jasno ukazuje da je u pitanju redakcijska greška onih koji su formulisali ovu odredbu i koji nisu razlikovali zakonsko od voljnog zastupanja.

²⁸ Opravdani razlog može npr. da bude jedna od okolnosti koje su Zakonom o advokaturi predviđene kao razlozi zbog kojih advokat može da odbije pružanje pravne pomoći (npr. da je već zastupao parničnog protivnika stranke koju treba besplatno da zastupa, da je bio sudija u konkretnoj pravnoj stvari ili kad postoji sukob interesa između stranke i „besplatnog punomoćnika”).

²⁹ Stranka može da zahteva da se „besplatni punomoćnik” razreši ukoliko nije zadovoljna njegovim angažovanjem ili kad između nje i određenog zastupnika postoji sukob interesa i da istovremeno zahteva da joj se postavi drugi „besplatni punomoćnik.”

Pošto je „besplatni punomoćnik” advokat koji zastupa parnično sposobnu stranku u postupku, preduzetnik ima pravo da daje izjave pored „besplatnog punomoćnika,” a ima i pravo da preduzima dispozitivne parnične radnje jer mu zakonodavac nije izričito oduzeo postulacionu sposobnost kad je omogućio besplatno kvalifikovano zastupanje.

Gordana Stanković

A Full Professor, The Faculty of Law, Niš

Representation of an Entrepreneur in the Legal Proceedings

A b s t r a c t

The legal position of an entrepreneur and representation of an entrepreneur in their business activity has been regulated by the new Law on Economic Associations (2011), while the new Law on Legal Proceedings (2011) has regulated representation of an entrepreneur in the legal proceedings.

In striving to provide the monopoly of advocacy in representation, the legislator has limited the postulation ability of an entrepreneur in the legal proceedings and, besides the mandatory lawyer's representation in the proceedings on extraordinary legal remedies, it has been regulated that the litigation attorney in the first and second instance procedures has to be a lawyer. However, at the same time, the legislator has planned for some exceptions to the rule, as well as some new solutions concerning the legal representatives of an entrepreneur in litigation.

In the paper the author offers some new legal solutions related to representation of an entrepreneur in the legal proceedings and she also indicates their drawbacks.

Key words: an entrepreneur, the legal proceedings, representatives, attorneys

Literatura

1. Dukić Mijatović, M., (2011). Korporativno upravljanje i kompanijsko pravo Republike Srbije, *Pravo – teorija i praksa*, (1–2), str. 15–23
2. Dukić Mijatović, M., (2012). Međunarodno privatno pravo, Novi Sad, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe Univerzitet Privredna akademija
3. Zakon o privrednim društvima, *Sl. glasnik RS* br. 36/11

4. Zakon o privatnim preduzetnicima *Sl. glasnik SRS* br. 54/89 i 9/90 i *Sl. glasnik RS* br.19/91, 46/91, 31/93-odluka USRS, 39/93, 53/93, 67/93, 48/94, 53/95, 35/02, 101/05, 55/04 i 61/05
5. Zakon o parničnom postupku, *Sl. glasnik RS*, 72/11
6. Zakon o parničnom postupku *Sl. glasnik RS*, 125/04 i 111/09
7. Zakon o advokaturi *Sl. glasnik RS* br. 31/11
8. Zakon o Parničnom postupku: radna verzija, (01. Avgust 2011). Preuzeto sa: <http://www.advokatska-komora.co.rs>
9. Mićović, M., (2010). Privredno pravo, Kragujevac, Pravni fakultet
10. Stanković, G., (2011). Zakon o parničnom postupku, Predgovor, Beograd, Službeni glasnik
11. Stanković, G., (2010). Građansko procesno pravo, prva sveska, Parnično procesno pravo, Niš, Pravni fakultet Univerziteta u Nišu.